

FÓRUM O KRAJINĚ

LANDSCAPE FORUM

pod záštitou ministryně životního prostředí Ing. Rut Bízkové, RNDr. Ladislava Miko a SKA IFLA CZ při SZKT o.s.

ZPRÁVA Z 2. FÓRA O KRAJINĚ KONANÉHO 29.4.2010 NA PŮDĚ MINISTERSTVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR

„Jak zvýšit povědomí občanů o kulturní krajině a zlepšit její stav?“

Společnost CENELC.CZ o.p.s. zorganizovala v dubnu 2010 již druhé setkání **FÓRUM O KRAJINĚ**. Podnětem byla potřeba vyjádřit se k aktualizaci **Státního programu ochrany přírody a krajiny**, který byl schválen usnesením vlády ze dne 30. listopadu 2009 č. 1497, zejména k opatřením v sektoru krajina (K1 – K5 a K8), které se přímo dotýkají **implementace Evropské úmluvy o krajině** (European Landscape Convention CETS No.176, dále jen „EÚoK“) a zvyšování povědomí široké veřejnosti o krajině. Neméně významnou byla též potřeba navázat na společnou diskuzi o vývoji kulturní krajiny České republiky ve vztahu k implementaci EÚoK, která byla započata na prvním FÓRU O KRAJINĚ (FOK), které se konalo dne 28. 1. 2010 na půdě České komory architektů.

V diskusi, která proběhla na 1. FÓRU O KRAJINĚ, bylo doporučeno zvolit tématem 2. FÓRA O KRAJINĚ právě **Státní program ochrany přírody a krajiny** (SPOPK), neboť dokumenty, které Ministerstvo životního prostředí v posledních měsících zveřejnilo (Zprávu o stavu přírody a krajiny 2009, Strategický rámec udržitelného rozvoje (SRUR) a Státní program ochrany přírody a krajiny ČR (SPOPK), směřují správným směrem, ale postrádají způsob praktické aplikace pro spolupráci jednotlivých resortů a implementaci jejich principů do právního systému. Zároveň bylo doporučeno prodiskutovat na 2. FOK činnost **Meziresortního koordinačního výboru pro implementaci EÚoK** a jeho z spolupráci s veřejností při aplikaci principů EÚoK v praxi.

Po úvodním slovu předsedkyně Správní rady SKA IFLA.CZ paní **ing. Magdalény Myškové Kaščakové**, která průběh celého FÓRA moderovala, a pana **ing. Tomáše Rothrockla**, náměstka ministryně ŽP a ředitele sekce ochrany přírody a krajiny MŽP, se ujal slova předseda Správní rady CENELC.CZ, o.p.s. **ing. ak. arch. Martin Stránský**, který přítomným představil REZOLUCI shrnující výsledky 1. FOK. Rezoluce z každého FOK bude po schválení zaslána jednotlivým ministrům na vědomí. V úvodu diskuse proběhly prezentace ředitele odboru péče o krajinu MŽP **Mgr. Petra Birklena** a **ing. ak. arch. Martina Stránského**.

Na druhém FÓRU O KRAJINĚ účastníci společně hledali odpovědi na následující tři otázky:

- 1.** Jakým způsobem bude realizována a monitorována spolupráce mezi jednotlivými resorty v rámci jednotlivých opatření (K1, K2, K3, K4, K5, K8 a dalších) a jaký je vztah **Státního programu ochrany přírody a krajiny** k dalším dokumentům (Strategický plán územního rozvoje, Politiky životního prostředí, Krajině integrované plány rozvoje, atd.)?
- 2.** Jaký konkrétní dokument (nástroj) bude naplňovat opatření K4, kdo a jakým způsobem jej bude zpracovávat, případně jakou bude mít závaznost vůči ostatním dokumentům?
- 3.** Jak konkrétně bude realizována spolupráce a zapojení veřejnosti do procesu plánování, správy a ochrany každodenní krajiny? (Národní implementační program, Meziresortní výbor pro implementaci Evropské Úmluvy o krajině)?

CENELC **CZ** O.P.S.

IČO: 290 15 014 - ADDRESS: SUŠICKÁ 17/1847 - 160 00, PRAGUE 6, CZECH REPUBLIC
TEL +420 233 323 338 - GSM + 420 602 649 665 - E-MAIL - INFO@CENELC.CZ

1. Jakým způsobem bude realizována a monitorována spolupráce mezi jednotlivými resorty v rámci jednotlivých opatření (K1, K2, K3, K4, K5, K8 a dalších) a jaký je vztah **Státního programu ochrany přírody a krajiny (SPOPK)** k dalším dokumentům (Strategický plán územního rozvoje, Politiky životního prostředí, Krajině integrované plány rozvoje, atd.)?

Za vstupní téma první části diskuse bylo zvoleno doporučení vyplývající z diskuse, která se uskutečnila na 1. FOK, a to otázka činnosti **Meziresortního koordinačního výboru pro implementaci EÚoK** (dále jen „Výbor“) a jeho spolupráce s veřejností při aplikaci principů EÚoK v praxi.

Mezi účastníky 2. FOK byli přítomni i někteří členové tohoto Výboru, kteří informovali o svolání Výboru 2 x ročně a vzhledem k tomu označili za činnost Výboru za dostatečnou. Nebyla potvrzena existence pracovního programu Výboru, který by sloužil k hledání konkrétních řešení problémů krajiny konkrétními aktivitami. Ve výboru dochází pouze k informování o činnosti jednotlivých resortů a ke zhodnocení názorů, kterým směrem by se měly kroky resortů ubírat. Aktivita při řešení úkolů je tedy závislá na činnosti konkrétních resortů, nikoliv na činnosti výboru.

Jako pozitivní příklad spolupráce byla uvedena probíhající spolupráce mezi Ministerstvem zemědělství a Ministerstvem životního prostředí na Ceně české krajiny. Negativním příkladem je naopak doposud neúspěšný pokus o spolupráci Ministerstva životního prostředí a Ministerstva kultury a také špatná komunikace Ministerstva zemědělství a Ministerstva životního prostředí, která vedla k řadě nedorozumění při přípravě aktualizace SPOPK.

SPOPK byl přijat všemi resorty, ačkoliv mnoho jednání zatím neproběhlo. Přesto právě kvůli výše zmíněným komunikačním problémům došlo ke špatnému vypořádání připomínek resortu MZe, bude tedy třeba provést další změny v tomto, na podzim roku 2009 aktualizovaném, dokumentu.

Konkrétní příklady naznačily, že přes existenci Výboru spolupráce mezi resorty neprobíhá na dostatečné úrovni, protože komunikace je obtížná. Spolupráci by prospělo prohloubení meziresortní komunikace. Pro věcné naplnění principů EÚoK padl návrh, aby základnou diskuse byly vlastní návrhy jednotlivých resortů. Chybí subjekt, který by zaštilil a koordinoval politiky jednotlivých resortů navzájem, protože strategické dokumenty se v současné době prolínají minimálně. Bylo by vhodné dlouhodobě sladit jednotlivé strategické dokumenty procesem průběžných aktualizací, jak tomu je právě například u SPOPK.

Pro zaplnění těchto prázdných míst, která mezi resorty existují, ve veřejném sektoru vznikla o.p.s. CENELC.CZ. Doposud je však nejasná představa vlády o spolupráci veřejného a vládního sektoru. Zůstává „prázdné místo“ – (například mezi ZÚR, ÚAP, PÚR) – místo svorníku. Chybí deklarace napříč resorty.

Martin Weber navrhl, aby resorty předaly svoje vlastní návrhy k naplňování EÚoK jako základnu pro další diskusi mezi resorty.

Bylo upozorněno také na nedostatečné naplňování účelu Státního fondu životního prostředí (SFŽP). Chybí komplexní přístup ke krajině (i dle zásad zmiňovaných na FOK). Zohlednění péče, celkové ochrany a zlepšení stavu památek zahradní architektury je v SFŽP nedostatečné, zatím se jedná pouze o „čistou přírodu“. Bylo konstatováno, že SFŽP brzy končí a v reálu není dostatečná péče o památky zahradní architektury patrná. MK a NPÚ dosáhne na finanční prostředky těžko (Stav památek je neuspokojivý, špatný a finanční zdroje jsou omezené v porovnání s SFŽP a jejich finančními zdroji, které se pohybují v jiných řádech.). Je potřebná změna podmínek čerpání dotací ze SFŽP, aby bylo umožněno zlepšení stavu památek zahradní architektury a urbanizované krajiny.

Bylo zdůrazněno, že EÚoK vznikla z iniciativy Kongresu regionálních a místních autorit Rady Evropy, kde má ČR 11 zástupců regionů. Chybí však dostatečná medializace této skutečnosti a zpětná vazba.

Martin Stránský podal informaci o projektu na revitalizaci Veltruského parku, který se stane centrem pro implementaci EÚoK (prostor pro medializaci). V rámci projektu by centrum mělo vzniknout v horizontu 5 let.

Současně vyjádřil naději, že společně s MŽP se podaří najít způsob medializace EÚoK při příležitosti 10. Výročí ratifikace EÚoK. Příkladem by mohl být Národní seminář o implementaci EÚoK, který by problematiku zviditelnil a podpořil vzdělávání a celkovou medializaci.

Igor Kyselka upozornil na *prázdná místa* - hodnocení krajinného rázu a plánování krajiny (SPOPK, bod K3 a K4) zatím neprobíhá na úrovni krajů, ale na úrovni PÚR. Je zde však nedostatečná koordinace mezi kraji, dokumenty vzájemně nenavazují. Ale přesto, nepřichází K4 pozdě? KIPR (krajinný integrovaný plán rozvoje) je dobrá myšlenka, která ale není integrována s územním plánováním.

K otázkám památek MŽP zatím moc neinklinovalo (řeší otázku priorit, omezené peníze). Zástupci MŽP informovali o plánu střediska ve Vimperku (environmentální a osvětového centrum) v rámci krajinného integrovaného plánu. Mělo by se jednat o sladění ochrany přírody, krajiny a památek.

Byl přednesen návrh Jana Vybírala (Biosférická rezervace Dolní Morava), filosofická otázka na vznik jediného resortu, tzv. „Ministerstva krajiny“, čímž by odpadl problém komunikace resortů.

V závěru této části diskuse Martin Stránský upozornil na problematiku prázdného místa (mezi ZÚR, ÚAP, PÚR jsou obrovská místa, např. v měřítkách, včetně pohledu architektů a urbanistů), které není reflektováno v žádných aktualizacích stavebního zákona. Chybí svorník, způsob, jakým EÚoK deklarovat napříč resorty.

2. Jaký konkrétní dokument (nástroj) bude naplňovat opatření K4, kdo a jakým způsobem jej bude zpracovávat, případně jakou bude mít závaznost vůči ostatním dokumentům?

Aktualizace státního programu ochrany přírody a krajiny, 3.1.4 Opatření v sektoru krajina, Opatření K4:

„Zajistit efektivní uplatnění plánování (uspořádání) krajiny ve smyslu Úmluvy o krajíně, jako koncepčního nástroje k zajištění jejího funkčního uspořádání s cílem zachování nebo zlepšení jejich funkcí, zvýšení ekologické stability a životaschopnosti krajiny a zachování jejich ekologických a estetických hodnot s přihlédnutím k ostatním funkcím, které jsou v krajíně nezbytné“

V úvodu druhé části diskuse zopakoval Martin Stránský potřebu vzniku **svorníku**, protože v současné době neexistuje rámec, který by byl schopen obsáhnout znění zmíněného opatření, které překrývá mnoho oblastí. Tento svorník by měl vzniknout iniciativou zespoda, od regionů nebo od občanů. Za naplnění opatření K4 zodpovídá Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR) ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí (MŽP). Otázkou je, zda tyto resorty reflektují dostatečně potřeby výše zmíněného opatření a proč nebyly zahrnuty resorty další.

Konkrétní jednání MMR a MŽP zatím neproběhlo, resorty jsou nyní na prahu spolupráce. Možnost přizvání dalších resortů ke spolupráci bude diskutována po skutečném započítání spolupráce pověřených ministerstev.

Na problematiku efektivního plánování krajiny nahlíží zodpovídající resorty rozdílně. **Z pohledu MMR je dostatečným nástrojem pro plánování krajiny územní plánování (ÚP), z pohledu MŽP územní plánování dostatečným nástrojem není**, protože postrádá strategický přístup a nezohledňuje krajinu tak, jak je definována v EÚoK: „Krajina je část území tak, jak je vnímána obyvatelstvem.“ Podmínkou naplnění EÚoK z pohledu MŽP je vytvoření strategického nástroje krajinového plánu, který v současnosti chybí a který by v první fázi zahrnul vytvoření vize právě na základě vnímání krajiny obyvatelstvem. Územní plánování a další nástroje by byly obsaženy ve fázích následných procesu utváření strategického plánu pro region.

Dle MMR není potřeba vytvářet nové nástroje, ale lépe využít nástroje stávající, které nabízejí prostor pro stanovení strategie a charakteristiky krajiny. Územní plánování (ÚP) poskytuje rovinu analytickou a syntetickou. Analytická fáze zahrnuje m.j. Územně analytické podklady (ÚAP), které by mohly shromažďovat informace o krajíně a požadavky na změny a řešení problémů v krajíně. Syntetická rovina m.j. obsahuje Zásady územního rozvoje (ZÚR), kde je jedním z cílů vymezení charakteristik krajiny, které jsou chápány jako cílové. Strategie zacházení s krajinou je tedy součástí ZÚR. Z pohledu MMR je tedy potřeba využít možnosti existujících nástrojů a zahájit spolupráci na metodice hodnocení uspořádání krajiny.

Nevýhodou nástroje územního plánování v současném stavu je závislost na lidském faktoru. V praxi jsou zpracovávány pouze předepsané požadavky ÚP a žádné informace navíc. Nástroje pro vyhodnocování charakteristik krajiny v ÚP chybí. Povinná dokumentace ÚP zcela postrádá návrh krajiny a tak není v ÚP žádný nástroj, který by zajistil zpracování návrhu krajiny.

Je na zvážení, zda je dostačující, aby byly hodnoty krajiny zaneseny do ÚAP se závazkem pro zpracovatele řídit se jimi, nebo je potřebné rozšíření o nový nástroj.

Dokumentace územního plánování není strategickým nástrojem, v procesu plánování krajiny a regionů zcela chybí strategické – komunitní plánování, které by v návrhu zohlednilo vize a představy obyvatel.

3. Jak konkrétně bude realizována spolupráce a zapojení veřejnosti do procesu plánování, správy a ochrany každodenní krajiny? (Národní implementační program, Mezirezortní výbor pro implementaci Evropské Úmluvy o krajině)?

Samotná definice krajiny dle EÚoK: „*Krajina je část území tak, jak je vnímána obyvatelstvem,*“ naznačuje blízkou provázanost témat efektivního krajinného plánování a spolupráce veřejnosti. Téma účasti obyvatel v plánování krajiny se tak stalo přirozenou součástí předcházející části diskuse.

V současnosti je prostor pro dialog mezi veřejnou správou a veřejností vytvořen zákonem. Z pohledu Ministerstva zemědělství probíhá participace vlastníků na úrovni pozemkových úprav (KPÚ). Uvažuje se o zahrnutí uživatelů (protože 93% uživatelů pozemky nevládní), ve velké míře ale KPÚ přicházejí až po ÚP.

Mezi řízení s vlastníky a přípravou vize a strategického plánu je velký rozdíl. Důležité je jednání s místními obyvateli v terénu a spolupodílení místních obyvatel na vzniku i naplňování koncepce. Je to dlouhodobý soustavný proces. Na základě vizí a představ místních mohou odborníci zformovat konkrétní vize.

Metodiky spolupráce s veřejností byly vypracovány. Pro jejich známost je vhodné vytvořit seznam dostupných metodik a literatury.

Pro zjednodušení komunikace je potřebné hledání vhodného jazyka – formy – měřítka, kterému všichni porozumí: dotazníky, vizuální metody zjišťování, interaktivní mapování, simulace, scénáře vývoje krajiny. Byly uvedeny i příklady ze zahraničí.

Otázka **výchovy a vzdělání**: Občané mají malý zájem o připomínky k ÚP. Je nutné veřejnost vzdělávat ve smyslu práv občanů na informace a krajinu, aby sami občané požadovali investici do procesu strategického plánování (vznik iniciativy zezdola). V případě „poškozeného“ vnímání krajiny u obyvatel devastovaných krajin je potřebná zvýšená výchova a vzdělávání. Celkově by výchova a vzdělávání měla probíhat na více úrovních. Příkladem je programové doplnění vysokoškolského vzdělání a škol architektury a krajinářské architektury.

Jako nanejvýš potřebné bylo navrženo **vypracování analýzy podkladů** a MANUÁLU PRO OBČANY, jak začít pracovat na budoucnosti krajiny. Z hlediska právního by to byl nástroj, jak lze využít dobrovolné a odborné společnosti k tomu, aby se začalo směřovat ke skutečné práci na budoucnosti krajiny.

4. Závěr

V závěrečném slovu Mgr. Petr Birklen vyjádřil přání, aby FOK pokračovalo dále a přednesl návrh, aby další setkání bylo pořádáno na půdě jiného resortu, který by předestřel svá témata (např. MMR). Martin Stránský upozornil na nedořešenou otázku vztahu neveřejného a veřejného sektoru. Je potřeba, aby mezi zástupci meziresortního výboru pro implementaci EÚoK byl i neveřejný sektor a byl účastníkem při jednání Výboru, nebo alespoň pozorovatelem. Mezinárodní rok biodiverzity je výzvou pro další resorty, aby se další FOK konalo na půdě MK.

Moderátorka, předsedkyně Správní rady SKA IFLA.CZ ing. Magdaléna Myšková Kaščaková, účastníkům druhého FÓRA O KRAJINĚ poděkovala za aktivní účast i pomoc při její organizaci.

Zpráva z 2. FÓRA O KRAJINĚ konaného 29.4.2010 na půdě Ministerstva životního prostředí ČR, byla zpracována týmem CENELC.CZ (Magdalénou Myškovou Kaščakovou, Martinem Stránským, Martou Stránskou, Igorem Kyselkou a Klárou Jančurovou) na základě zvukového záznamu a podrobného zápisu vyhotoveného Lucií Tomcovou. Nedílnou součástí Zprávy je Prezenční listina účastníků 2. FÓRA O KRAJINĚ.

Aktualizace Státního programu ochrany přírody a krajiny ČR – 3.1.4 Opatření v sektoru krajina

K1 Připravit a uskutečnit vzdělávací program zvyšující povědomí občanské společnosti, soukromých organizací a veřejných orgánů o hodnotě krajiny, jejich úloze a jejich změnách.

K2 Vymezit typy krajiny v ČR včetně stanovení jejich cílových charakteristik a činitelů, které je mění, zaznamenávat jejich změny. Specifikovat vymezení a hodnocení typů krajiny jako podklad pro zpracování územně analytického podkladu „oblasti krajinného rázu“ podle vyhlášky MMR č. 500/2006 Sb.

K3 Zpracovat odbornou metodiku pro preventivní hodnocení krajinného rázu pro větší územní celky, která bude obsahovat postup vymezení oblastí krajinného rázu včetně jejich charakteristiky a limitů využití území podle vyhlášky MMR č. 500/2006 Sb. Připravit metodiku pro zhodnocení ovlivnění hodnot krajinného rázu konkrétním záměrem.

K4 Zajistit efektivní uplatnění plánování (uspořádání) krajiny ve smyslu Úmluvy o krajině, jako koncepčního nástroje k zajištění jejího funkčního uspořádání s cílem zachování nebo zlepšení jejich funkcí, zvýšení ekologické stability a životaschopnosti krajiny a zachování jejich ekologických a estetických hodnot s přihlédnutím k ostatním funkcím, které jsou v krajině nezbytné

K5 Při plánování, ochraně a péči o krajinu podpořit aktivní spolupráci a zapojení veřejnosti i do těchto procesů.

K8 Cena krajiny Rady Evropy – zahájit a zajišťovat průběžně soutěž.